

Revolutionernes epoke 1776-1848

Franske frivillige på vej til fronten, september 1792, for at bekæmpe Europas enevældige monarker. Udsnit af et maleri af Léon Cogniet fra 1836.

Kilde: Asa Briggs. "The Nineteenth Century". London 1970

I Europas lange historie har der været utallige eksempler på oprør, hvor store befolkningsgrupper greb til våben mod deres hersker. I det gamle Rom var der flere tilfælde af slaveoprør. I middelalderen var det bønderne, der rejste sig mod herremændene. De sidste store bondeoprør i Vesteuropa fandt sted i forbindelse med reformationen i begyndelsen af 1500-tallet, mens de i Rusland fortsatte op gennem 1700-tallet. Disse opstande havde som oftest begrænsede mål. Slaverne ville opnå

personlig frihed, bønderne ville befries fra livegenskabet og have sænket deres ydelser til herremændene. Oprørerne var som regel også lokale. Bønderne i én af del af landet kunne gøre oprør, mens bønderne i andre dele af landet forholdt sig i ro. Desuden savnede oprørerne oftest en fremadrettet vision om et nyt samfund.

Det, der adskiller revolutioner fra oprør af denne art, er for det første, at sigtet med dem er en grundlæggende forandring af samfundet og indførelse af et nyt og anderledes politisk styre. For det andet er revolutioner landsomfattende. De berører hele samfundet og alle samfundsklasser.

Der kan indgå tre forskellige elementer i en revolution: politiske, sociale og nationale. En ren politisk revolution ændrer magtfordelingen i et samfund. I 1700- og 1800-tallet rettede sådanne politiske revolutioner sig imod at få erstattet de enevældige monarkier med mere liberale, demokratiske styreformer, hvor folket havde del i magten. Den borgerlige middelklasse havde først og fremmest disse politiske motiver.

En social revolution sigter mod en gennemgribende omfordeling af ejendom og indkomst i samfundet. Samfundets underklasse, fattige arbejdere, håndværkere og bønder blev først og fremmest revolutionære ud fra sociale motiver.

Hvor ét folkeslag er underlagt fremmedherredømme, eller hvor det er delt mellem flere stater, kan også nationale eller nationalistiske ønsker om uafhængighed eller national samling være brændstof for revolutioner.

Den amerikanske revolution i 1776 og den franske i 1789 var de første af en række revolutioner, der rettede sig mod de traditionelle magthavere, mod kongemagt og adel. De fulgtes af en række andre. Hvad var årsagerne til disse revolutioner? Hvad var drivkræfterne bag dem, og hvilke konsekvenser fik de?

De tre store

- 7. Charles de Secondat, baron de Montesquieu: Om Lovenes Ånd, 1748
- 8. Jean Jacques Rousseau: Contrat Social, 1762
- 9. Francois de Voltaire i anonymt udgivet skrift
- 10. Francois de Voltaire, af Candide, 1759
- Arbejdsspørgsmål

Jean-Jacques Rousseau eller Mennesket i Naturen. Udsnit fra et kobberstik fra ca. 1790.

Kilde: Die Sammlungen des Deutschen Historischen Museums. Her efter "Bilder und Zeugnisse der deutschen Geschichte 1" Blandt en hel række tænkere og forfattere er der tre, der kom til at øve stor indflydelse på den samfundsmæssige og politiske udvikling i både Europa og Amerika. Det er Montesquieu (1689–1755), Voltaire (1694–1778) og Rousseau (1712–1778).

Den adelige baron de Montesquieu studerede forskellige samfunds indretning og funktionsmåde, og i sit hovedværk, "Om lovenes ånd" (1748), fremlagde han en række politiske teorier, stærkt påvirket af det engelske politiske system, som han var en stor beundrer af. Montesquieus vigtigste politiske teori drejer sig om betingelserne for at opretholde retfærdighed og frihed i et samfund. I opposition til enevælden fremlagde han her det synspunkt, at magten i en stat måtte deles, hvis man skulle undgå tyranni. Montesquieu skelnede skarpere end tidligere politiske teoretikere mellem tre former for statsmagt – den lovgivende, den udøvende og den dømmende – og han redegjorde for, hvorfor de burde deles mellem forskellige instanser. Denne opfattelse af det politiske system blev banebrydende for senere tiders politiske teori.

7. Charles de Secondat, baron de Montesquieu: Om Lovenes Ånd, 1748

Når den lovgivende og udøvende magt er forenet hos samme person eller i samme forsamling, kan der ikke herske nogen frihed, for der vil herske ængstelse for, at den samme hersker eller forsamling skulle indføre tyranniske love eller gennemføre dem på tyrannisk vis.

Der er heller ingen frihed, hvis den dømmende magt ikke er adskilt fra den lovgivende og den udøvende magt. Hvis den (dømmende magt) er forenet med den lovgivende magt, bliver individets liv og frihed underkastet vilkårlig kontrol, for så er dommeren lovgiveren. Hvis den er forenet med den udøvende magt, kan dommeren optræde med en undertrykkers ubegrænsede vold. (...)

Den udøvende magt bør være i hænderne på en monark; for denne del af styret, som altid kræver hurtighed, varetages bedre af én end af mange. Derimod er det, der vedrører den lovgivende magt, bedre varetaget af mange end af en enkelt person.

Internet Modern History Sourcebook. Oversat af udgiveren

Mere yderligtgående demokratiske synspunkter havde Jean Jacques Rousseau. Han arbejdede lige som Hobbes og John Locke med begreberne naturtilstand og samfundspagt. Hans menneskesyn var imidlertid meget mere optimistisk. Mennesket var fra naturens hånd godt. Det var civilisationen, altså det eksisterende samfund, der havde spoleret det. Opdragelse skulle således ifølge Rousseau ikke bestå i at tugte barnet, sådan som man ellers mente i datiden, men derimod i at lade barnets naturlige anlæg og tilbøjeligheder udvikle sig. Her satte Rousseau et markant aftryk på al senere pædagogiske diskussion.

I sit politiske hovedværk, "Samfundspagten" (1762), hævdede Rousseau, at der kun fandtes egentlig frihed i et samfund, hvor alle borgere var direkte involveret i de politiske beslutninger. Folkevalgte repræsentanter kunne i virkeligheden kun repræsentere sig selv. "En hvilken som helst lov, som folket ikke personligt har godkendt, er uden gyldighed, er slet ikke lov." I et sådant samfund måtte mindretallet bøje sig for flertalsviljen, som Rousseau kaldte "almenviljen". Rousseaus ideal – det direkte demokrati – så han eksempler på i den græske bystat. Det var meget rabiate synspunkter målt med datidens alen.

8. Jean Jacques Rousseau: Contrat Social, 1762

Hvordan finder man frem til en sammenslutningsform, som med hele den fælles styrke forsvarer og beskytter hvert enkelt (borgers) person og ejendom, og hvor enhver, når han forener sig med alle, alligevel kun adlyder sig selv og forbliver lige så fri som før?" Således lyder det fundamentale problem, som samfundspagten giver løsningen på (...).

For at samfundspagten (...) ikke skal blive en tom formular, indeholder den stiltiende den forpligtelse, som alene kan give enkeltmedlemmerne styrke, at enhver, som nægter at bøje sig for almenviljen, vil blive tvunget til det af fællesskabet; hvilket ikke betyder andet, end at man tvinger vedkommende til at være fri. (...)

Den første og vigtigste konsekvens af de ovenfor etablerede principper er, at kun almenviljen kan dirigere statens kræfter i overensstemmelse med målet for dens opretholdelse, som er det fælles vel.

Arne Bangsby Jensen m. fl.: *Idéhistoriske tekster*, I, 1980, s. 221-237

Francois de Voltaire var den store forkæmper for fornuft og ytringsfrihed og imod intolerance og religiøst tyranni. I England, hvor han havde opholdt sig i 1720'erne, havde man siden 1695 haft en høj grad af trykkefrihed, hvilket stod i grel modsætning til forholdene i Frankrig og i det øvrige Europa. For Voltaire var netop den åbne, fordomsfrie debat helt afgørende. Den kunne afsløre misbrug, undertrykkelse og fanatisme og medvirke til at få afskaffet kirkens og religionens ødelæggende indflydelse i samfundet. For religionen og kirken var Voltaires hovedfjender. Hans ofte citerede slagord var "knus den modbydelige", og den modbydelige var kristendommen og kirken, som byggede på forrykt overtro og absurde forestillinger.

9. Francois de Voltaire i anonymt udgivet skrift

Måtte denne store Gud, som lytter til mig, denne Gud, som sikkert hverken er født af en jomfru eller død i galgen, sikkert ej heller spises i en dejklump eller har inspireret til disse bøger, fyldt med modsigelser og galskab, måtte denne Gud, alverdens skaber, forbarme sig over denne sekt af kristne, som bespøtter ham!

S. Boberg og G. Malmkvist: *Politikens Verdenshistorie bd. 13*, 1985, s. 175

Voltaire i flere versioner. Udsnit fra en skitse af den schweiziske kunstner Jean Huber (1721–1786).

Kilde: "Verdenskarrikaturen". Skandinavisk Bogforlag 1946.

Voltaire repræsenterede det religiøse synspunkt, man kalder deismen, og som antager, at der eksisterer en Gud, der har skabt verden, men som i øvrigt ikke griber styrende ind i denne verden. Den er sat i gang som et urværk eller en maskine og fungerer på sine egne præmisser. At påtage sig autoriteten til nærmere at fortælle, hvad der er Guds ønsker, tanker og hensigter er ifølge Voltaire en ren absurditet og også destruktivt. Det kunne man se af Europas forfærdelige religionskrige i 1500- og 1600-tallet, og af den fanatisme, hvormed alle religiøse bevægelser forfulgte dem, der var anderledes troende, alle i den absolutte overbevisning om, at netop deres udgave af religionen var den eneste rigtige. I den mest læste roman overhovedet i 1700-tallet – *Candide*, dvs. *den åbenhjertige* (1759) – udstillede han satirisk de menneskelige samfunds ondskab, tåbelighed og hykleri.

Voltaire var ikke modstander af den enevældige styreform som John Locke og Montesquieu. Dertil tvivlede han alt for meget på den almindelige befolknings fornuft og dømmekraft. Voltaires foretrukne styreform var den oplyste enevælde, hvor en dannet og begavet monark regerede med folkets bedste for øje. En sådan oplyst fyrste skulle lade sig lede af tidens fremmeste filosoffer og tænkere og tillige respektere ytringsfriheden.

Voltaire blev udsat for megen forfølgelse på grund af sine skrifter, men han fik også stor indflydelse. Blandt hans beundrere var den preussiske konge, Frederik den Store (1740–1786), hos hvem han opholdt sig fra 1750 til 1753.

10. Francois de Voltaire, af *Candide*, 1759

Den helt forarmede Candide er kommet til det rige, protestantiske Holland:

Han bad flere mennesker, som han syntes så tillidvækkende ud, om en almisse, men de svarede, at hvis han ikke opgav den levevej, ville han blive sat i forbedringshus for at lære at skikke sig vel.. Omsider henvendte han sig til en mand, som netop havde talt en hel time ganske alene om næstekærlighed.

Taleren så foragteligt på ham og sagde (...): "Min ven. (...) Tror De, at paven er antikrist?"

"Det har jeg aldrig hørt tale om", svarede Candide, "men hvad enten han nu er det eller ej, så er jeg hundesulten"

"Du fortjener ikke at få noget at spise", sagde taleren. "Forsvind, usling, forsvind, elendige, og kom mig aldrig mere for øje."

I det samme kiggede talerens hustru ud af vinduet, og da hun så et menneske, som tvivlede på, at paven var antikrist, tømte hun natpotten i hovedet på ham.

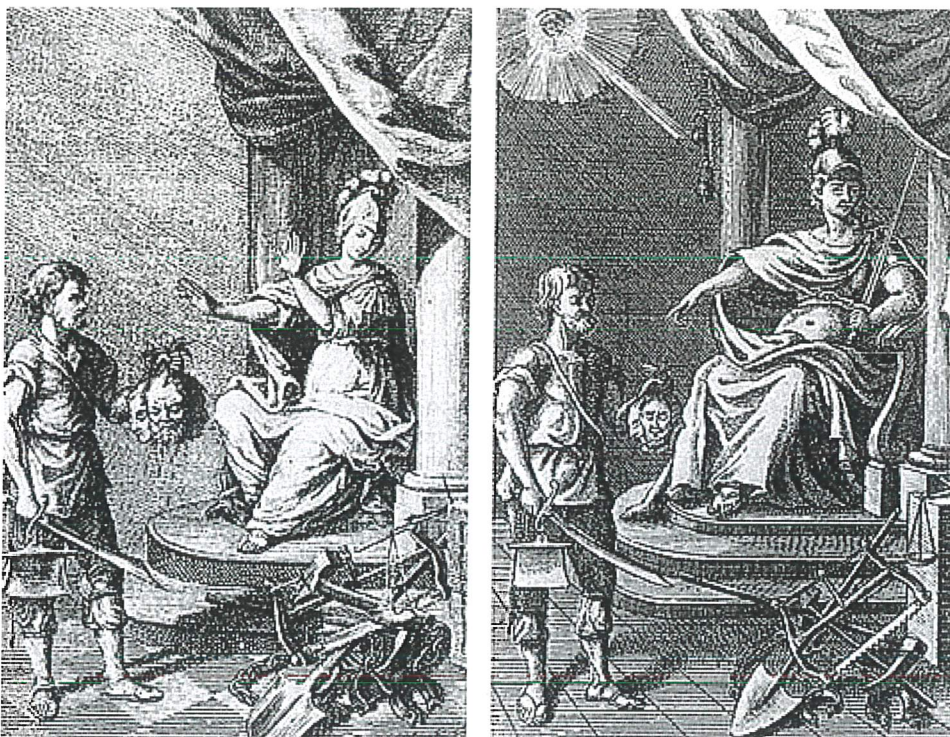
Francois Voltaire: *Candide*, Dansk lærerforeningens udg., u. år, s. 16-17

Tidstavle

ARBEJDSPØRGSMAÅL

1. Hvilke fællestræk kan du se mellem de såkaldte oplysningsfilosoffer i 1700-tallet?
2. Sammenlign Montesquieus og Rousseaus politiske opfattelser. Har de relevans i dag?
3. Diskutér, om Voltaires grundsynspunkter er forenelige med en enevældig styreform.

Oplysningstænkningen

Allegorier over retfærdigheden. Kobberstik fra midten af 1700-tallet.

Til venstre: Illustration i et italiensk oplysningsværk, hvor retfærdighedens gudinde Justitia afviser dødsstraf og i stedet ser i retning af de redskaber, der symboliserer straffearbejde.

Til højre: et konservativt forsvar for dødsstraffen.

Kilder: tv.: Giovanni Lapi: "Allegori over retfærdigheden" kobberstik fra 1765. Her efter "Europa 1700-1992. The Decay of the Ancien Régime", Electa 1987

th.: Antonio Silla: "Allegori over retfærdigheden", kobberstik, Neapel 1722. Her efter "Europa 1700-1992. The Decay of the Ancien Régime", Electa 1987

John Lockes forsvar for magtdelingen mellem parlament og konge var en stor inspirationskilde for de – især franske – oplysningsfilosoffer, der i 1700-tallet rettede en skarp kritik mod det despotiske enevælde og mod mange grundlæggende træk i samtidens samfund. Fælles for disse filosoffer var deres ønske om at bidrage til at skabe et bedre samfund og større frihed for menneskene. De havde tillid til, at fornuft og argumentation kunne afskaffe fordomme og vrangforestillinger og fremme oplysning og tolerance. Tankefrihed og ytringsfrihed var derfor helt centrale mål.

Oplysningens tilhængere kritiserede bl.a. de barbariske og grusomme korporlige straffe, der var almindelige i tiden. Mange forbrydelser straffedes med døden, og i nogle tilfælde blev den dødsdømte udsat for forfærdelige pinsler, før straffen blev eksekveret. Piskning var almindelig, og det samme var brændemærkning, der for altid udstødte den dømte fra samfundet. De angreb anvendelsen af tortur til at fremkalde tilståelser. Alt dette var udtryk for en forældet, primitiv og brutal tankegang.

Når oplysningsfilosofferne i deres filosofiske værker talte om mennesket og om borgeren, skelnede de ikke mellem de forskellige stænder: Adel, gejstlighed, borgerskab, bønder. De lagde dermed afstand til samfundets opdeling i stænder med forskellige rettigheder og pligter. Denne opdeling kunne ikke forklares og begrundes fornuftsmæssigt. De rettede især en skarp kritik mod de adelige godsejeres magt over de ufrie bønder og mod de misbrug, denne magt førte med sig.

Oplysningsfilosoffernes mente, at hvert enkelt menneske var i besiddelse af nogle fundamentale, naturlige rettigheder – til liv, frihed og ejendom – og at der skulle være lighed for loven, så alle blev underlagt de samme love og de samme domstole.

Oplysningens tilhængere og talsmænd havde på samme måde som John Locke den grundopfattelse, der kan forekomme indlysende i dag, at det var de styrendes opgave at styre til folkets bedste. Det skulle ikke længere være kongens storhed, der var målet for staten. Fælles for dem var også deres store skepsis over for religionen og kirken, der på mange måder stod som den store modsætning til tilliden til menneskets fornuft.

Frankrig	Europa	Amerika	Danmark	
1750-1775	Den franske enevælde under pres som følge af tabte krige og på grund af <u>oplysningsidéerne</u> .	1756-63 Den preussiske syvårs-krig 1768 Polsk oprør mod Rusland nedkæmpes	1755-63 Engelsk-fransk kolonikrig -Engelsk sejr 1773 <u>Teselskabet i Boston</u> 1775-83 <u>Den amerikanske uafhængighedskrig</u>	
1775-1800	1789 Frankrigs finanser er ødelagt- <u>stænderforsamling indkaldes</u> 1789 <u>Stænder-forsamlingen udråber sig til Nationalforsamling</u> 1789 <u>Nationalforsamlingens menneskerettigheds-erklæring</u> 1792 <u>Frankrig bliver republik - kongen henrettes 1793</u> 1793 Almindelig værnepligt 1793-94 <u>Rædsels-herredømmet</u> 1799 Napoleons militærdiktatur	1778 Frankrig træder ind i uafhængighedskrigen på koloniernes side. <u>Den franske revolutions idéer spredes i Europa</u> 1792 Frankrig i krig med Østrig og Preussen	1776 <u>Den amerikanske uafhængighedserklæring</u> 1783 Fredsslutning mellem England og kolonierne 1788 <u>USAs republikanske forfatning</u> træder i kraft	Danmarks handel blomstrer i kraft af neutralitet.
1800-1825	1804 <u>Napoleon kejser</u> 1814 Frankrig besat, Napoleon afsat. 1814 Den henrettede konges bror indsættes som Ludvig d. 18.	1807 Napoleon behersker Europa, England isoleret 1812 Napoleons angriber Rusland og lider nederlag 1814 Rusland, Preussen, Østrig og England besejrer Frankrig 1814-15 <u>Wiener-kongressen</u>	De spanske og portugisiske kolonier i Amerika løsriver sig og bliver uafhængige. 1825 <u>Monroedoktrinen</u> : USA vil ikke acceptere genoprettelse af kolonistyre i Amerika	1807 England tager den danske flåde - Danmark bliver allieret med Napoleon 1814 Danmark må afså Norge
1825-1850	1830 <u>Juli-revolutionen - kongen afsættes, en ny indsættes</u>	1848 <u>Nationalliberale opstande mod de</u>		1848-49 <u>Enevælden afskaffes</u> ,

Frankrig	Europa	Amerika	Danmark
	1848 Revolutioner februar og juni. Republikken genindføres m. Napoleons nevø som præsident	<u>enevældige monarkier i mange lande</u>	<u>grundloven indføres</u> 1848-1850 Den første slesvigske krige.
1850-1875	1852 Frankrig påny kejserdømme under Napoleons nevø, Napoleon d. 2. 1870-71 Fransk nederlag til Preussen. 1871 Frankrig påny republik	1861 Italien samles 1870-71 Den fransk-tyske krig 1871 Tyskland samles under Preussen som et kejserrige	1860-64 Den amerikanske borgerkrig- slaveriet afskaffes 1864 Krig mod Preussen - Danmark mister hertugdømmerne

Den amerikanske revolution 1776

Modsætningerne mellem kolonisterne og den engelske kolonimagt blev skærpet i perioden efter 1763. I Boston kom det således i 1770 til et sammenstød mellem engelske soldater og en gruppe såkaldte frihedssønner. De engelske "hummerrygge" åbnede ild, og fem amerikanere blev dræbt. Træsnittet forestillende "Den blodige Massakre" blev spredt over hele landet og medvirkede til at ophidse til oprør.

Kilde: Stik af Paul Revere "Fils de la Liberté". Her efter "Histoire Universelle des Armees – Les temps modernes", vol. 3

Efter den store kolonikrig mellem England og Frankrig 1755–1763 var hele den østlige del af Nordamerika engelsk. Kernen i dette koloniområde var de i alt 13 kolonier på østkysten, hvis indbyggertal i midten af 1700-tallet var vokset til hele 1,2 millioner. Hver enkelt koloni havde sit eget styre med en guvernør, der var udnævnt af den engelske regering, og en valgt forsamling, der havde ret stor medindflydelse, men der var ingen samlet repræsentation for kolonierne.

På flere væsentlige punkter var der modsætninger mellem moderlandet og kolonierne. Som alle andre kolonimagter var England stærkt interesseret i at opretholde et monopol på handelen med kolonierne. Derved støttede man engelske købmænd og engelske producenter, og man sikrede staten et grundlag for at opkræve toldafgifter. I princippet skulle alle importvarer til kolonierne udskibes fra engelske havne, og koloniernes mest eftertragtede eksportvarer – sukker, tobak, ris, pelsvarer, kobber – måtte kun udskibes til England. Desuden forsøgte England at begrænse eller helt forbyde kolonierne at producere varer, som engelske virksomheder solgte til dem. Det gjaldt f.eks. tekstilvarer og jernvarer. I 1750 forbød man f.eks. opførelse af højovne til udsmelting af jern.

I virkelighedens verden var det dog umuligt for englænderne at håndhæve de skrappe handelsbestemmelser. Der foregik udbredt smugleri, ikke mindst mellem de 13 kolonier og Vestindien, og nogen historikere mener, at mange handelsrestriktioner slet ikke blev taget alvorligt. Den amerikanske jernindustri voksede f.eks. kraftigt i 1700-tallet, og englænderne accepterede salg af amerikansk jern i Storbritannien. Ikke desto mindre er det klart, at de mange begrænsninger, som blev vedtaget af parlamentet i London, virkede irriterende og provokerende på kolonisterne.

Et andet stridspunkt var forholdet mellem kolonisterne og indianerne. Den engelske regering forsøgte gennem sine guvernører at begrænse koloniernes ekspansion mod vest, bl. a. fordi denne ekspansion skabte konfrontationer med indianerne. Kolonierne mente på deres side, at den engelske regering ikke gav dem tilstrækkelig støtte imod "de vilde".

Modviljen mod at være underlagt kongen og parlamentet i London var voksende gennem 1700-tallet, og efter afslutningen på den store kolonikrig 1755–1763 udviklede modsætningerne sig til et regulært brud. Det var beskatningsspørgsmålet, der gav anledning til bruddet. Krigen havde kostet dyrt, og den engelske stat stod med en stor gæld, der skulle forrentes og afdrages. Ikke overraskende mente det engelske parlament og den engelske regering, at kolonierne burde være med til at betale denne gæld. Når alt kom til alt, kom sejren over franskmændene i høj grad dem til gode, og i England var skattebyrden meget højere end i kolonierne.

Kolonisterne reagerede imidlertid voldsomt mod ethvert forsøg på at pålægge dem skat. Slagordet var "no taxation without representation". Skat var noget, frie mennesker selv skulle bevilge regeringen, og ikke noget de kunne påtvinges. Det engelske parlament kunne ifølge dette synspunkt kun bevilge de skatter, det engelske folk skulle betale. Skattespørgsmålet gav anledning til uroligheder og sammenstød mellem engelske soldater og lokalbefolkningen. Englænderne gav flere gange efter for kolonisternes protester, men fastholdt principielt, at det britiske parlament havde myndighed til at lovgive for kolonierne.

Krise fulgte på krise, og i 1773 kom det til et brud. Den engelske regering havde givet det britiske ostindiske kompagni monopol på at indføre te til kolonierne, og da der ankom en stor ladning te til Boston, gik en flok kolonister ombord på skibet og smed ladningen i havnen. Det kaldes "The

Boston Tea Party”. Englænderne svarede igen med skrappe gengældelsesforanstaltninger over for Boston by, men de øvrige kolonier sluttede op om Boston, og dermed brød konflikten mellem moderland og kolonier ud i lys lue.

Bag bruddet lå en grundlæggende forandring i de nordamerikanske borgeres selvforståelse. De første hundrede år havde indvandrerne og deres efterkommere opfattet sig som englændere eller skotter, bosat i en nordamerikansk koloni. De havde også set sig som indbyggere i en bestemt koloni – som f.eks. Massachusetts, Virginia, New York. De 13 kolonier var imidlertid vidt forskellige med hensyn til økonomi, social struktur og religiøse forhold, og der var intet fællesskab mellem kolonierne, ingen fælles institutioner, så der var ikke nogen fælles ”nordamerikansk” bevidsthed. I løbet af 1700-tallet ændredes selvforståelsen hos tredje-, fjerde-, femtegenerationsindvandrerne. Betydningen af tilhørsforholdet til den engelske krone svækkedes, og en bevidsthed om interesse- og skæbnefællesskab med de øvrige kolonier voksede frem. Stadigvæk havde man dog brug for England til at yde beskyttelse mod indianerne og franskmændene, men da Frankrig efter 1763 var væk fra det nordamerikanske kontinent, forsvandt beskyttelsesbehovet. Indianerne kunne kolonisterne selv klare.

Tidstavle

ARBEJDSSPØRGSMAÅL

1. Hvilke interesse modsætninger var der mellem de nordamerikanske kolonier og det britiske moderland?
 2. Var briternes politik provokerende over for kolonierne? Var kolonisternes adfærd provokerende over for briterne?
-
-

Den amerikanske uafhængighed

- 1. Af den amerikanske uafhængighedserklæring, 4.juli 1776
- 2. Fortalen til USA's forfatning
- Arbejdsspørgsmål

I september 1774 samledes for første gang repræsentanter for 12 af de 13 nordamerikanske kolonier, og da denne såkaldte kontinentale kongres trådte sammen for anden gang i 1776, vedtog den at erklære sin løsrivelse

fra England. Denne uafhængighedserklæring er bemærkelsesværdig ved at bygge på idéerne om individers og folks medfødte, naturgivne rettigheder. Inspiration til erklæringen var hentet hos de franske oplysningstænkere, bl. a. Rousseau, og ikke mindst hos den engelske naturretsfilosof John Locke og den britiske "Bill of Rights" fra 1689.

1. Af den amerikanske uafhængighedserklæring, 4. juli 1776 DEL

Vi anser følgende sandheder for indlysende:

At alle mennesker er skabt lige, at deres skaber har givet dem visse umistelige rettigheder, at blandt disse er liv, frihed og stræben efter lykke.

At for at sikre disse rettigheder er regeringsmagt indrettet blandt mennesker, som får deres rette magt med de styredes samtykke, at når som helst nogen regering ødelægger disse formål, er det folkets ret at ændre eller afskaffe dette styre og at indsætte et nyt og grundlægge det på sådanne principper og ordne dets magt i en sådan form, som det antager, mest sandsynligt vil hidføre sikkerhed og lykke

Hans-Kurt Gade og Flemming Kiilsgaard: *Menneskerettighederne*, 1998, s. 21.

Uafhængighedserklæringen blev startskuddet til krigen mellem kolonierne og Storbritannien. Det var dog ikke alle kolonister, der støttede uafhængighedsbevægelsen. En del såkaldte "loyalister" var imod bruddet med Storbritannien og kæmpede sammen med briterne.

Oprørerne fik fra 1778 hjælp fra Frankrig, der håbede på at genvinde nogle af de kolonierområder, det havde måttet afstå i 1763. Franskmandene forsynede oprørerne med penge og våben og stillede både med officerer, regulære enheder og flådestyrker.

I 1783 opgav briterne at føre krigen videre. De anerkendte de 13 koloniers uafhængighed og overlod området mellem Atlanterhavskysten og Mississippi til de 13 kolonier. Canada forblev britisk, og mange amerikanske loyalister udvandrede derfor nordpå.

De 13 kolonier blev nu til Amerikas Forenede Stater – USA – hvis forfatning i 1788 blev godkendt af de tidligere kolonier. Denne forfatning blev på mange måder nyskabende. For det første blev USA en republik. For det andet fik det et politisk system med en gennemført magtdeling. For det tredje det blev en forbundsstat, altså en stat bestående af delstater.

2. Fortalen til USA's forfatning

Vi, folket i De Forenede Stater, fastsætter og grundlægger denne forfatning for Amerikas Forenede Stater med det formål at danne en mere fuldkommen union, grundlægge retfærdighed, sikre indre ro, sørge for fælles forsvar, fremme det almene vel og sikre os og vore efterkommere frihedens velsignelser.

K.- J: Hemmersam og K. Kristoffersen, *USA før borgerkrigen*, u. år, sp. 8.

Republikkens styre blev overdraget til en folkevalgt præsident, en lovgivende kongres og en højesteret. Det var en deling af magten i udøvende, lovgivende og dømmende magt, således som oplysningsfilosoffen Montesquieu havde anbefalet. Grundidéen var, at forfatningens forskellige institutioner skulle kontrollere hinanden og gensidigt begrænse hinandens magt. Amerikanerne kalder det et system af "checks and balances". Det var også nøje præciseret, hvilke områder der skulle høre under forbundsstatens kompetence. Det blev forholdsvis få. Enkeltstaterne fik meget vidtgående selvbestemmelsesret.

En række bestemmelser om individuelle frihedsrettigheder blev i 1789 indføjet i forfatningen: tale- og trykkefrihed, forsamlingsfrihed, religionsfrihed, beskyttelse af ejendomsretten og ret til at bære

våben. Selvfølgelig gjaldt ingen af disse rettigheder for kvinderne, indianerne eller de sorte slaver. De var ikke borgere. Og næsten ingen i samtiden anså det for problematisk.

Mange europæiske intellektuelle så den amerikanske uafhængighedserklæring og den amerikanske forfatning som virkeliggørelsen af drømmen om et frit og demokratisk samfund, hvor kongemagten var afskaffet, hvor der ikke fandtes en privilegeret adel og gejstlighed, hvor alle borgere var lige, og hvor magten lå hos folket. Det er en historisk ironi, at det enevældige franske monarki, der var fødselshjælper for den amerikanske revolution, blev styrtet af netop denne revolutions idéer.

Den amerikanske revolution ændrede det nordamerikanske samfunds politiske system og dermed forudsætningerne for dets videre udvikling. Man kan derimod ikke sige, at den medførte umiddelbare forandringer i samfundet i øvrigt. Revolutionen havde ikke været et opgør mellem forskellige klasser, men en kolonibefolknings opgør med moderlandet, ledet af kolonisamfundenes overklasse. Der skete ikke nogen omfordeling af ejendom og ingen samfundsgrupper fik frataget rettigheder og privilegier. Tværtimod var forfatningen med dens stærke garantier for enkeltstaternes selvstyre et udtryk for, at de rige og dominerende sociale lag sikrede sig mod indblanding fra en stærk centralmagt. På den måde adskilte den amerikanske revolution sig fundamentalt fra den langt mere vidtgående franske revolution.

En social revolution oplevede amerikanerne først i forbindelse med borgerkrigen 1861-1865, der førte til ophævelsen af slaveriet.

Tidstavle

ARBEJDSPØRGSMAÅL

1. Hvordan argumenterer amerikanerne for, at deres oprør er retmæssigt (=legitimt)? Hvorfra har man hentet inspiration til argumentationen?
 2. Hvad er grundprincipperne i den amerikanske forfatning?
 3. Hvilke befolkningsgrupper i Nordamerika havde fordel af løsrivelsen fra England, og hvem havde ikke fordel af den?
-
-

USAs forfatning, 1787

- Fortale
- Artikel 1: Den lovgivende magt, Kongressen
- Artikel 2: Den udøvende magt, præsidenten
- Artikel 3: Den dømmende magt, højesteret

I maj 1787 forsamledes repræsentanter for 12 af de 13 stater til en konference i Philadelphia. Her blev USAs forfatning udarbejdet og underskrevet d. 17. september 1787. Det følgende år blev forfatningen godkendt af 11 af de 13 stater - de to sidste fulgte kort tid efter. Den trådte i kraft i marts 1789.

Forfatningen var præget af idéen om statsmagtens tredeling, som var blevet formuleret af Montesquieu.

Den repræsenterer desuden en balance mellem den føderale statsmagt og de deltagende staters selvbestemmelse. Det skete bl. a. ved, at forfatningen direkte nævnte de områder, der lå under den føderale centralmagts myndighed. Hvad der ikke var nævnt, var under enkeltstaternes myndighed.

Et særligt problem var slaveriet, som mange ønskede afskaffet. I anden del artikel tre nævnes de sorte slaver indirekte som "alle andre individer", der ved folketælling skulle gælde for mindre end de frie (tre femtedele).

I niende del fastsættes det, at slaveimport ikke må forbydes før 1808

Tidstavle

Fortale DEL

For at skabe en mere fuldkommen union, for at skabe retfærdighed, sikre indre ro, sørge for fælles forsvar, fremme almindelig velfærd og sikre frihedens velsignelser for os selv og vores efterkommere fastlægger og opretter vi, De Forenede Staters folk, denne forfatning for Amerikas Forenede Stater.

Artikel 1: Den lovgivende magt, Kongressen DEL

Første del

Al lovgivende myndighed, der er givet i denne forfatning, skal overdrages til en Kongres for De Forenede Stater, bestående af et Senat og et Repræsentanternes Hus.

Anden del

1. Repræsentanternes Hus skal sammensættes af medlemmer, der vælges hvert andet år af folket i de enkelte stater, og vælgerne i den enkelte stat skal opfylde de samme betingelser, som gælder for valget til den mest talrige del af statens lovgivende forsamling.

2. Ingen kan blive repræsentant, som ikke er fyldt 25 år og har været statsborger i De Forenede Stater i 7 år, og som ikke på valgtidspunktet er indbygger i den stat, hvor han vælges.

3. Repræsentanterne og de direkte skatter skal fordeles mellem de stater, der optages i denne union, i forhold til deres indbyggertal, som består af antallet af frie individer, også omfattende dem, der er forpligtet til tjeneste i en vis årrække, men ikke omfattende indianere, der ikke er beskattede, samt tre femtedele af alle andre individer. (...) Antallet af repræsentanter skal ikke overstige én for hver 30.000, men alle stater skal have mindst én repræsentant. (...)

Tredje del

1. De Forenede Staters senat skal bestå af to senatorer fra hver stat, valgt af statens lovgivende forsamling for 6 år, og hver senator skal have én stemme (...).

3. Ingen kan blive senator, som ikke er fyldt 30 år og har været statsborger i De Forenede Stater i 9 år, og som ikke på valgtidspunktet er indbygger i den stat, hvor han vælges.

4. De Forenede Staters vicepræsident skal være formand for Senatet, men han skal ikke have stemmeret, med mindre der er stemmelighed. (...)

6 Kun Senatet har myndighed til at dømme i rigsretssager. Når det træder sammen med dette formål, skal medlemmerne aflægge ed eller afgive en højtidelig erklæring. Hvis De Forenede Staters præsident er under anklage, skal højesteretspræsidenten lede forsamlingen. Ingen kan dømmes med mindre to tredjedele af de fremmødte stemmer for.

7. I rigsretssager kan der kun dømmes til tab af embede og til fratagelse af retten til at beklæde noget embede (...) under De Forenede Stater; men den dømte skal ikke desto mindre være underlagt almindelig anklage, rettergang, dom og straf i overensstemmelse med loven.

(...)

Syvende del

2. Ethvert lovforslag, som er vedtaget af Repræsentanternes Hus og Senatet, skal, før det bliver lov, forelægges De Forenede Staters præsident; hvis han godkender det, skal han underskrive det, men hvis ikke skal han sende det tilbage til det hus, hvor det først er behandlet, sammen med sine indvendinger. (...) Hvis det efter fornyet behandling vedtages med to tredjedeles flertal, skal det sammen med præsidentens indvendinger sendes til det andet hus, hvor det ligeledes skal behandles igen, og hvis det også her vedtages med to tredjedeles flertal, bliver det lov.

(...)

Ottende del

Kongressen skal have myndighed til

1. at pålægge og opkræve skatter, told og afgifter med det formål at betale De Forenede Staters gæld og sørge for deres fælles forsvar og almindelige velfærd; men alle todsatser og afgifter skal være ens over hele De Forenede Stater.
2. at låne penge på vegne af De Forenede Stater
3. at regulere handelen med andre nationer og mellem staterne og med indianerstammerne (...)
5. at slå mønt og at bestemme dens værdi (...)
7. at oprette postkontorer og postveje
11. at erklære krig (og) udstede kaperbreve (...)
12. at rejse og forsyne hære, men ingen bevillinger af penge til dette formål skal gælde i mere end to år.
13. at skabe og opretholde en flåde

Niende del

1. Indvandring og indførsel af sådanne personer, som nogen af de nuværende stater ønsker at give adgang, skal ikke forbydes af Kongressen før år 1808.

(...)

Tiende del

1. Ingen stat skal indgå i nogen traktat, alliance eller sammenslutning, eller udstede kaperbreve, eller udstede pengesedler, (...) eller oprette nogen adelstitler. (...)

3. Ingen stat skal - uden Kongressens godkendelse - pålægge nogen told eller holde tropper eller krigsskibe i fredstid, indgå i nogen form for aftale eller alliance med andre stater eller med en fremmed magt, eller gå i krig, medmindre den bliver invaderet eller er i så umiddelbar fare herfor, at forsinkelse ikke er mulig.

Artikel 2. Den udøvende magt, præsidenten DEL

Første del

1. Den udøvende magt skal overdrages en præsident for Amerikas Forenede Stater. Han skal sidde i en periode af fire år og skal vælges sammen med en vicepræsident, der også sidder i fire år.

2. Hver stat skal (...) udpege et antal valgmænd, svarende til det samlede antal af senatorer og repræsentanter, som staten er berettiget til i Kongressen. (...)

5. Ingen, der ikke er født som borger i De Forenede Stater, eller som ikke var borger, da denne forfatning indførtes, kan vælges som præsident for De Forenede Stater. (...)

Anden del

1. Præsidenten skal være øverstkommanderende for De Forenede Staters hær og flåde og for folkevæbningen i de enkelte stater, når disse udskrives til tjeneste for De Forenede Stater. (...)

2. Han skal have myndighed til, med Senatets godkendelse, at indgå traktater forudsat to tredjedel af senatorerne giver deres samtykke; og han skal, med Senatets godkendelse, udnævne ambassadører, andre ministre og konsuler, højesteretsdommere og andre embedspersoner, der ikke er nævnt her, men som oprettes ved lov. (...)

Artikel 3. Den dømmende magt, højesteret

Første del

Den dømmende magt i De Forenede Stater skal overdrages til én højesteret og til sådanne domstole af lavere rang, som Kongressen fra tid til anden kan oprette. (...)

Anden del

Den dømmende magt omfatter alle sager (...) under denne forfatning, De Forenede Staters love. (...)

Artikel 5. Tilføjelser til forfatningen

Når to tredjedele af begge Huse anser det for nødvendigt, kan de foreslå forbedringer af denne forfatning (...) som i enhver henseende bliver en del af denne forfatning, når de er godkendt af tre fjerdedele af de enkelte stater. (...)

http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html

ARBEJDSSPØRGSMÅL

1. Hvilke magtbeføjelser får de enkelte institutioner i USAs forfatning?
 2. På hvilken måde begrænser og kontrollerer de enkelte institutioner hinanden?
 3. Er forfatningen i overensstemmelse med Montesquieus idéer om opdeling af statsmagten?
-